

Η ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΡΙΣΙΣ.

Ὁ νῦν τὰς Ἀθήνας ἐπισκεπτόμενος ἢ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν φύλλων μανθάνων τί σήμερον ἐν Ἑλλάδι φρονεῖται περὶ ὧν τῶν διὰ συνεταιρισμοῦ ἐκείνων ἐργασιῶν αἵτινες, ὡς ἄλλο Πλειάδων σύστημα, ἀθρόαι ἀνέτειλον ἐπὶ τοῦ οἰκονομολογικοῦ αὐτῆς ὀρίζοντος, ἐνθυμούμενος δὲ τί πρὸ ὀλίγων μηνῶν περὶ αὐτῶν ἤκουε, θέλει ἰσως ἐρωτήσῃ ἑαυτὸν, ἂν περὶ τῆς ἰδί-
ας ἢ ἄλλης πρόκηται χώρας. Τὴν τότε γενναιότητα διεδέχθη πανικὸς, τὸ θάρρος ἀποθάρρυνσις, τὰς ἐλπίδας ἀπελπισία. Χθὲς γενικὴ πρὸς ἐργασίαν διάθεσις, μία ἐνδόμυχος εὐχαρίστησις καὶ μέλλοντος καλητέρου πεποίθησις, εἰς ὧν τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς λόγους διαλάμπουσιν, εἰς νέος Περικλέους αἰῶν ὑποφώσκων καὶ ἐκπέμπων ἤδη τὰς χρυσοφόρους ἀκτῖνας αὐτοῦ· σήμερον δὲ, ὅλη ἡ γενικὴ ἐκείνη κίνησις ὡς κλωστή θραυσθεῖσα· καὶ πάντες σχεδὸν εἰς τὸ ἀπέναντι ἄκρον μεταβάλλοντες· καὶ τὰ πρόσωπα ὧν ἀποπνέοντα τὴν μεμφιμοιρίαν καὶ ἀγανάκτησιν· καὶ τὸν τρόμον περίπου διευθύνοντα τὰς σκέψεις ἐκάστου. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ κυκεῶνος τούτου τῶν ἰδεῶν καὶ συλλογισμῶν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου περὶ τοῦ πῶς καὶ πόθεν ἡ αἰφνίδιος αὕτη μεταβολή, ὁ μακρόθεν σπουδάζων τὸ σχολιὸν ζήτημα βλέπει ἐπιπλέουσιν τὴν αὐτὴν ὑπερβολὴν ἣτις, πρῶτον τοῦ χαρακτῆρος ἡμῶν δώρημα, καὶ τότε διηύθυνεν ὧν τὰς σκέψεις καὶ ιδέας· καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ἀποθάρρυνσιν, ὅπως τὸ πρὸ τινῶν μηνῶν θάρρος, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὀρμητικοῦ ὠθουμένην ἀνέμου· ἐπομένως ἀπειλοῦσαν καὶ ἤδη τὰ αὐτὰ νὰ ἐπιφέρῃ ὀλέθρια ἀποτελέσματα καὶ, συμπληροῦσα τῆς πρώτης περιόδου τὰς ζημίας, ὠθήσῃ τὸ πρᾶγμα πρὸς καταστροφὴν ἀληθῆ.

Ἐν μέρει, καὶ χωρὶς νὰ θεωρηθῇ τις καθ' ὑπερβολὴν ἀπαισιόδοξος, ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ταραχὴ, ἡ γενικὴ αὕτη τὰ πνεύματα καταλαβοῦσα δειλία, ἔχουσι μίαν ὅπωςδὴποτε δικαιολογημένην αἰτίαν. Δι' ἐν ἔθνος τοσοῦτον ἀσθενὲς ὑπὸ τῶν ὕλικῶν μέσων τὴν ἐποψὶν ἀφ' ἑνὸς, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ προπάντων τοσοῦτον ὀλίγον εἰς τὰ τοιαῦτα ἔργα καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἀναποφεύκτους διαχυμάνσεις συνειθισμένον, ἡ δόνησις ἦν μεγάλη ἀληθῶς. Ὀλίγοι τῶν εἰς αὐτὰ ἀναμιχθέντων ἦσαν ἐκ προτέρων ἐφοδιασμένοι μὲν τὰς πρὸς τοῦτο προκαταρκτικὰς γνώσεις· οἱ πλεῖστοι, προσήλυτοι εἰς τοῦ Ἑρμοῦ τὸ οἰκονομολογικὸν τέμενος προσερχόμενοι, δὲν εἶχον προηγουμένως μυηθεῖ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων μυστηρίων· ἐβαπτίζοντο, οὕτως εἰπεῖν, χωρὶς πρότερον νὰ κατηχηθῶσι. Μῆτε ἡ κοινωνικὴ αὐτῶν τάξις εἶχε τι σχετικὸν πρὸς ἐκείνην μεθ' ἧς διὰ τῶν κερδοσκοπιῶν τούτων συνεδέοντο· ἦσαν διδάσκαλοι, ἐπιστήμονες, στρατιωτικοὶ ἢ ἄλλο παραπλήσιον. Πλὴν δὲ τούτου,—καὶ τοῦτο ἦτο τὸ σπουδαίως ἐπιρρέ-
ᾶσαν τὴν θέσιν καὶ δεινῶσαν αὐτήν,—αἱ θεελλώδεις ἡμέραι ἀνέτελλον αἰ-

φνης ἐπὶ πανταχόθεν αἰθρίου ὀρίζοντος. Ἐκαστος τῶν εἰς τὸν χορὸν προσελθόντων εἰσήρχετο μὲ τὴν ἐλπίδα, μὲ τὴν πεποίθησιν μᾶλλον, ὅτι ἐξελεύσεται μὲ πλήρες τὸ βαλάντιον· ὅτι ἀγοράζων σήμερον, θὰ πωλήσῃ μὲ κέρδος ὀριστικὸν αὔριον· ἐν περιλήψει, ὅτι δὲν εἶχεν, ἢ ν' ἀγοράσῃ, ὅπως ὠφελήσῃ. Ἡμέραι εὐδαίμονες, καθ' ἃς ὁ κύκλος τῆς ὠφελείας ἐχαράττετο ἐκ προτέρων ἐν τῇ διανοίᾳ ἐκάστου· ἐπὶ τοῦ κύκλου τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ, καθ' ἃς ἡ ἰδέα τοῦ κέρδους ἦτο τῆς γενικῆς πορείας τὸ πηδάλιον καὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἐάν τις ἤθελε τολμήσῃ νὰ συστήσῃ τοῦλάχιστον μετρίότητα, ἤθελεν ἀδιστακτως θεωρηθῇ ὡς ἀπαισιόδοξος. Πανταχόθεν ἄριστοι οἰωνοί. Οὐδαμοῦ οὐδεμιᾶς χρηματικῆς δυσφορίας σημεῖον ἢ ἄλλο τι τῶν ἀμφιβόλων ἐκείνων νεφελῶν, συνήθων προδρόμων τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων. Καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ Λονδίνου, τῶν δύο ἀγορῶν αὐτῶν αἰτίνες κατὰ πλεῖστον μέρος διηύθυνον τὴν ἐν Ἀθήναις πορείαν, εἰδῆσαι εὐάρεστοι. Ἐν γένει δέ, καὶ πρὸς τῆς Ἀνατολῆς καὶ πρὸς τῆς Δύσεως τὸ μέρος, οὐρανὸς καθαρὸς καὶ εὐδίαν προαγγέλλων. Ἐν μέσῳ ἐντοσούτῳ τοιούτου ἀνεφέλου ὀρίζοντος ἐξερράγη διὰ μιᾶς λάβρος ἡ καταιγίς.

Ὅνειρα λοιπὸν ἦσαν ὅλα καὶ διελύθησαν.—Ὀλόκληρος ἐκείνη ἡ πυρετώδης πρὸς ἀγορὰς διάθεσις καὶ ἡ ἐντεῦθεν διαδοχικὴ ἐπελθοῦσα ὕψωσις οὐδεμίαν εἶχον βάσιν, οὐδὲ ἐπὶ ὑπολογισμῶν βασίμων ἐστηρίζοντο· παγγνίδιον ἀπλοῦν ὑπὸ ἀνέμου διευθυνόμενον καὶ ἐπὶ ἀνέμου ἐρειδόμενον πάλιν ὅλη ἡ αἴγλη ἡ περιβάλλουσα τὰ διαπραττόμενα ἢ παρασκευαζόμενα ἔργα ἦν καπνὸς καὶ διελύθη, ἅμα ὁ ἄνεμος τῆς ἀληθείας ἐπνευσεν. Ἐπνευσε δὲ τρίκυμιώδης καὶ ἀπαίσιος, τὴν ἀναπόφευκτον βαθμιαίαν, ἐσπευσμένην μᾶλλον, ὑποτίμησιν φέρων ἀκόλουθον, καὶ, ἰδέας καὶ ἐλπίδας, ἔργα καὶ σχέδια, ἀνατρέψας, ὥθει ἡδὴ καθ' ὑφάλων ὀλεσθήρων τὸ νεόδητον τοῦ συνεταιρισμοῦ σκάφος.—Εἰς τοιαῦτα περίπου, ἤκιστα παρήγορα τῇ ἀληθείᾳ, συμπεράσματα, θέλει, ἄνευ ὑπερβολῆς, καταλήξῃ πᾶς ὅστις, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος εὐρισκόμενος, θελήσῃ, ἐκ περιεργείας ἢ ἐθνικοῦ συμφέροντος, διὰ τῶν Ἑλ. φύλλων νὰ μάθῃ εἰς ποῖον σήμερον σημεῖον εὐρίσκεται ἡ σπουδαία αὕτη ὑπόθεσις. Ἐν δὲ τῇ δεινῇ ταύτῃ ἀνεμοζάλῃ, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς μεμφιμοιρίας ἥτις ἐν στιγμαῖς τοιαύταις διευθύνει τῶν πλείστων τὰ πνεύματα, περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι πρῶτος πταίστης εἶναι οἱ ἔξωθεν ἐλθόντες, πρωτοῦργοι τῶν ἔργων τούτων, ὁμογενεῖς καὶ ἡ Ἑλ. Κυβέρνησις, δεξιὸς αὐτῶν βραχίων· πάντων δ' ἐσχατος, καὶ ὡς τοιοῦτος σπανίως ἴσως ὑπ' ὄψιν λαμβανόμενος, ἡ ἀτομικὴ ἐκάστου σκέψις, ἐπομένως εὐθύνη. Μὲ τὴν εὐχέρειαν ἐκείνην αἱ ἥς ἀρεσκόμεθα νὰ ὀπισθογράψωμεν πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς ἰδίας ἡμῶν κεφαλῆς προπάντων ἀπορρέει, ὧν τὰ βέλη κατὰ τῶν δύο αὐτῶν πρώτων αἰτίων τοῦ κακοῦ ἄνευ πολλῆς δυσχερείας ἐστράφησαν. Οἱ χθῆς σωτῆρες τοῦ ἔθνους ἐγένοντο ὀλεσθῆρες σήμερον, τὸ ἀνάθεμα καὶ ἡ βλασφημία ἀντεκατέστησαν τὰ πρότερον θυμιάματα, τοὺς δ' ἐπαίνους καὶ τὰ ἐγκώμια διεδέχθησαν αἱ κατηγορίαι καὶ ὕβρεις. Ἐν δὲ τῇ μουσικῇ ταύτῃ συμφωνίᾳ τῆς ὁποίας οἱ ἦχοι καὶ μέ-

χρὶς ἡμῶν φθάνουσιν, οἱ Ἕλληνες δημοσιογράφοι εἶναι δυστυχῶς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὅπως πάντοτε σχεδόν, τῆς ὀρχήστρας οἱ διευθυνταί.

Τὸ λέγομεν μὲ βαθὺ τῆς καρδίας ἡμῶν ἄλγος, πλὴν ὀλιγίστων δυστυχῶς ἐξαιρέσεων, ὁ ἐν Ἑλλάδι τύπος κατέστη φανὸς δι' οὗ ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ διίδη τις τοιούτων μεγάλων ἐθνικῶν ζητημάτων τὴν ἀληθῆ θέσιν· τόσον αἱ ἐμπαθεῖς καὶ λεπτότητος γυμναὶ κρίσεις καὶ φράσεις δι' ὧν ἐκ συστήματος τὰ διαπραγματεύεται, καθιστῶσι ῥυπαροὺς τοὺς περὶ αὐτὸν ὕελους. Πόσοι ἐξ ἡμῶν τῶν εὐτυχῶς μακρὰν τῆς ἐθνολέτηρος παλαιστρας εὐρισκομένων καὶ νέα τῆς πατρίδος διψώντων, λαμβάνοντες εἰς χεῖρας φύλλον Ἑλληνικὸν καὶ βλέποντες πῶς περὶ τοιούτων σπουδαίων ὑποθέσεων γράφουσι, δὲν κατελήξαμεν εἰς τὸ πικρὸν μὲν, δυστυχῶς πλὴν ἀληθές τοῦτο συμπέρασμα· ὅτι ἂν ἤθελον νὰ μὴ βλάβῃσι τὸ ζήτημα περὶ οὗ πραγματεύονται, καλῆτερον νὰ ἐσίγων καθ' ὀλοκληρίαν. Ὅταν τοῦλάχιστον πρόκηται περὶ ζητημάτων πολιτικῶν ὧν ὁ εὐρύτερος σκοπὸς εἶναι τῆς ἐξουσίας ἢ κατὰκτησις, ὑπομονὴ πάλιν. Ὅταν ὁμως πρόκηται περὶ καθαρῶς οἰκονομολογικῶν ζητημάτων ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ πρόοδος τοῦ ἔθνους ἐν γένει καὶ τοῦ πένητος ὁ ὁβολὸς ἐν μέρει διακυβεύονται, ὁ μονομερής, ὁ ἰδιοτελής καὶ πολλαχὺ σκαιὸς τρόπος δι' οὗ οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐφημεριδογράφοι, πλὴν ἐξαιρέσεων μεμετρημένων, προσβάλλουν ἢ ὑπερασπίζονται τὸ ἐκάστοτε παρουσιαζόμενον ζήτημα, εἶναι ὅ,τι ἁρμοδιώτερον ὅπως ἐκ προτέρων τὸ βλάβῃ.—Ναί, τῇ ἀληθείᾳ. Ποσάκις δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τις ὅτι τύπος τοιοῦτος εἶναι ὁ ἐκ προτέρων μεγαλύτερος ζητημάτων τοιούτων ἐχθρός!

Οὕτω, εἴαν τις σήμερον θελήσῃ νὰ μελετήσῃ τὸ τὴν Ἑλλάδα σχεδόν ὅλην βασανίζον μέγα ζήτημα, ὀφείλει, νομίζω, νὰ ἐγκύψῃ ἐξ ἀνάγκης εἰς κύκλον ἄλλον ἢ τὸν τοῦ ἐν Ἑλλάδι τύπου,—αἰωνίων διαπληκτισμῶν καὶ ἐμπαθῶν ἰδεῶν καὶ φράσεων νοερὸν κάτοπτρον. Πλὴν τούτου δέ, ὅταν μία κοινωνία διέρχεται περίοδον κρίσεως τοιαύτην οἷαν σήμερον ἡ Ἑλληνική, οἱ ἐκτὸς τῆς κοινωνίας μένοντες διαβλέπουσιν ἐνίοτε ἀκριβέστερον τῶν ἐν αὐτῇ τὴν ἀληθῆ τοῦ ζητήματος θέσιν. Ἐκ τοιαύτης ἀναχωροῦντες ἀρχῆς θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ ὑποδείξωμεν ποῖα τὰ καθ' ἡμᾶς προκαλέσαντα τὴν ἐνεστῶσαν κρίσιν αἰτία, μέχρι ποίου βαθμοῦ δύναται νὰ ᾔναι αὕτη δικαιολογημένη καὶ σπουδαία καὶ εἰς τί πιθανῶς σημεῖον θέλει καταλήξῃ. Ἐὰν, ὅπως ἐλπίζομεν, οἱ ἐν Ἀθήναις ἰδίως μᾶς κάμωσι τὴν τιμὴν ν' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι εἰς τὸ σπουδαῖον ἐθνικὸν τοῦτο ζήτημα, συμπάσχομεν εἰς τὴν σημερινὴν τῆς Ἑλλάδος θέσιν, θέλουσι μᾶς ἐπιτρέψει τὰς ἐπομένας ὀλίγας κρίσεις, αἵτινες, ἐλλείψει ἄλλης ἀξίας, ἔχουσι τοῦλάχιστον τὸ πλεονέκτημα τοῦ νὰ ᾔναι πάσης ἀτομικῆς συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας ἀνώτεραι καὶ πρὸς πᾶν ὕλικόν συμφέρον ἀσχεταὶ ἐπομένως ἀμερόληπται.

«Οὐδέν, ἔγραφεν ἄλλοτε ὁ Michel Chevalier ἐν τῇ Ἑφημερίδι τῶν
 » Συζητήσεων, κινδυνωδέστερον τοῦ νὰ πλουτίσῃ τις, χωρὶς πρὶν νὰ
 » γνωρίσῃ τοῦ πλούτου τὴν ἀξίαν». Εἴτε περὶ ἀτόμων εἴτε περὶ ἐθνῶν
 πρόκειται, ἐν πάσῃ ἐποχῇ καὶ ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, ἐάν τις, μὲ τὴν λαμ-
 πάδα τῆς ἱστορίας εἰς χεῖρας, ἐγκύψῃ εἰς τοῦ παρελθόντος τὸ ἀχανὲς βά-
 ραθρον, θέλει πολλαχοῦ ἀνεύρει ἀλήθειαν διαλάμπουσαν τὴν ἀνωτέρω τοῦ
 Γάλλου οἰκονομολόγου ιδέαν. Διότι ὅπως ὅλαι αἱ τὴν πορείαν τοῦ ἀνθρω-
 πίνου βίου ρυθμίζουσαι ἐπιστῆμαι, ἔχει καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ πλούτου τὸ
 θεωρητικὸν καὶ πρακτικὸν αὐτῆς μέρος. Αἱ ταχεῖαι ὑλिकाὶ ἀναπτύξεις, εἰς
 τὸ πρῶτον ἀναγόμεναι καὶ τύχης ἀπλῆς πολλαχὺς ἰδιοτροπία, εὐκόλως ἔρ-
 χονται καὶ ἀπέρχονται, οὐδόλως ἐνεργοῦσαι ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀν-
 θρώπου, οὐδ' ἀναπτύσσουσαι, οὐδὲ βελτιοῦσαι αὐτόν· κάποτε μάλιστα καὶ
 τὸν χειροτερεύουσιν, ἀφίνουσαι τὰς ἐκ τῆς αἰφνιδίου μεταβολῆς συνήθεις
 κακὰς ἐξεις καὶ μεγαλύνουσαι τοῦ χαρακτῆρος τὸ παθητικὸν μέρος. Αἱ
 δὲ βραδεῖαι ἀναπτύξεις, νοερᾶς καὶ σωματικῆς ἐργασίας καρπὸς, δυσχερῶς
 ἀποκτώμεναι δυσχερῶς καὶ ἀπόλλυνται· προπάντων δὲ, μορφοῦμεναι, μορ-
 φώνουσι συγχρόνως τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὀπλίζουσι μὲ τῆς πείρας τὰ πο-
 λύτιμα μαθήματα καὶ τὸν προπαρασκευάζουσι κατὰ πάσης ἀναποφεύκτου
 δυστυχῶς τοῦ βίου περιπετείας. Τὰς πρώτας διευθύνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
 εἰμαρμένῃ τυφλῇ, αἱ δευτέραι εἶναι τοῦ νοός καὶ τῆς ἱκανότητος τὸ κα-
 θαρὸν προϊόν.

Ἡρώτησάν ποτε τὸν Κροῖσον τῶν νεωτέρων αἰώνων Ῥοσχίλδ, πῶς ἀρ-
 χίσας ὁ πάππους αὐτοῦ, ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον τοῦ ἀπείρου αὐτῶν οἴ-
 κου. «Πολλὰ ζημιώσας» ἀπήντησεν. Αὕτη τοῦ μεγάλου Ἰουδαίου τραπε-
 ζίτου ἢ ἀπάντησις, ὑπερβολὴ ἀπλῆ κατ' ἐπιφάνειαν, ἐγκρύπτει ἴσως καὶ
 τινα ἀληθείας δόσιν εἰς τὸ βάθος. Ἐὰν ἀληθῶς ὁ θαλασσοπόρος τελειο-
 ποιῇται μὲ τῶν τρικυμιῶν τὸν ἄνεμον· ἐὰν τοῦ βίου αἱ δυσχέρειαι ὠρι-
 μάζωσι τὸν σῶφρονα ἄνθρωπον, αἱ ἀνεπιτυχεῖς ἐργασίαι προπαρασκευάζου-
 σιν ἐνίστε τὸν ἄριστον ἔμπορον καὶ οἰκονομολόγον. Διότι τὸν καθιστῶσι
 προσεκτικόν, δύσπιστον μάλιστα πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν· διότι θέτουσι τὴν
 φρόνησιν καὶ μετριότητα, πρώτας τῆς ἐργασίας αὐτοῦ βάσεις, προπάντων
 δὲ τῷ συνιστῶσι ν' ἀποφεύγῃ τὰς ὀρμητικὰς καὶ κινδυνώδεις πράξεις. Ἐν
 τοιαύταις προκαταρκτικαῖς ἀρχαῖς διηνεκῶς λουόμενος, ἐὰν δὲν περιβάλλη-
 ται τῶν ὑδάτων τῆς Στυγὸς τὸ ἄτρωτον, ἐφοδιάζεται τοῦλάχιστον μὲ ἰσχυ-
 ροὺς θώρακας, ὅπως, παλαίων κατὰ τῶν ἀναποφεύκτων τῆς φορᾶς τῶν
 πραγμάτων ἐναντιοτήτων, διέλθῃ ἀβλαβής, ὅσον τὸ δυνατόν, τὴν πρώτην
 περίοδον τοῦ ἐμπορικοῦ βίου του. Ἔρχεται κατόπιν ἡ δευτέρα, ἡ περίοδος
 τῆς ἀναπτύξεως ὧν ἀπέκτῃ καὶ τὸ τοῦ κτήσασθαι τὸ τηρῆσαι
 δυσχερέστερον, ἡ τροχιά ἣν ὁ δαιμόνιος τῆς ἀρχαιότητος ῥήτωρ
 ἐχάραξε, εἶναι τὸ σημεῖον ἀφ' οὗ μακρύνεται καὶ ὁ πόλος πρὸς ὃν διαρκῶς
 ἀτενίζει· λόγοι πολύτιμοι, ἅγιοι ἀληθῶς, μ' ὅλην τῶν αἰώνων τὴν πορείαν,
 ἀκεραίαν τὴν ἀρχέγονον αὐτῶν ἀξίαν διατηρήσαντες.

Ἐξ ὧν ὅσοι ἐν Ἑλλάδι ἀνεμίχθησαν εἰς τὰ τελευταῖα διὰ συνεταρι-

σμοῦ ἔργα, ὀλίγοι, ὀλίγιστοι, νομίζω, δύνανται σήμερον νὰ καυχηθῶσιν ὅτι ἐτήρησαν μίαν τῶν ἀνωτέρω συστάσεων. Ἐπνευσεν οὖριος, ὅπως ἐν ἀρχῇ συνήθως συμβαίνει, τοῦ συνεταρισμοῦ ὁ ἄνεμος, καὶ ὅλοι θαρραλέως ἠνοίχθησαν εἰς τῶν κερδοσκοπικῶν ἐπιχειρήσεων τὰ πελάγη. Ἀσυζητητὶ σχεδὸν πᾶσαν ιδέαν ἐγκολπωθέντες καὶ πᾶν ἀσπαζόμενοι σχέδιον, δὲν ἀφῆκαν μέταλλον ἀνευ μεταλλουργείου, οὐδ' ἴσως γῆς γωνίαν δι' ἣν δὲν ἀπηύθυνον αἵτησιν ἐξορύξεως πρὸς τὴν Ἑλ. Κυβέρνησιν. Ἐάν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν ὅτι μόνον μέχρι τοῦ τελευταίου Μαΐου, εἰς ἑξάμηνον περίπου διάστημα, εἶχον παρὰ τῆς Ἑλ. Κυβερνήσεως παραχωρηθεῖ 280 ἐξορύξεως ἄδειαι, δύνатаι περίπου νὰ υπολογίσῃ πόσαι ἐζητήθησαν παρ' αὐτῆς. Ὅτε δὲ πάλιν ὁ κύκλος τῆς ἐνεργείας ἐξήρχετο τοῦ τῶν μεταλλείων, ὅποια προθυμία πρὸς πάσης ιδέας ὑποστήριξιν, ὅποια τυφλὴ ἐμπιστοσύνη πρὸς παντὸς ἔργου συνεταρισμόν! Τί ἐδύναντο νὰ ἐπιδιώξωσι καὶ δὲν τὸ ἐπεδίωξαν! Τραπεζὰς ἐπὶ τραπεζῶν, σιδηροδρόμους ἐπὶ σιδηροδρόμων, ποικίλα βιομηχανικὰ, μέχρι καὶ μυροποιείων ἀκόμη, ἔργα, πᾶν ὅ,τι ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ πολυτέλεια προσέφερον ἐξορύξιμον, ἐκ προτέρων ἐθεωρεῖτο ἔργον τετελεσμένον! Ἐκαστος προθύμως ἀπεδέχετο καὶ ὑπέγραφε πᾶν τὸ αὐτῷ προσφερόμενον, ἐὰν ὁ ἴδιος δὲν τὸ ἐπεζήτη, μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι, ὑπογράφων, προσθέτει νέαν πρὸς τὰς ἤδη ἀποκτηθείσας ὠφέλειαν. Μία δίψα πρὸς κερδοσκοπικὰ ἔργα ἀκράτητος, μία πυρετώδης περίοδος καθ' ἣν οὐδεὶς σχεδὸν ἐμέτρα ἐκ προτέρων εἰς ὁποίας ὑπεβάλλετο ὑποχρεώσεις. Ἄγνοῶ, ἂν ἀφότου τοῦ συνεταρισμοῦ τὸ πνεῦμα ἐπεξετάθῃ μεταξὺ τῶν νεωτέρων κοινωνικῶν ὑπάρχουσι παραδείγματα ἐπιδημίας ἴσης πρὸς τὴν κατὰ τοὺς παρελθόντας ἰδίως Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον ἐν Ἀθήναις ἐνσκήψασαν. Ὑπάρχει ἐν μολαταῦτα.

Συνέβη τῷ 1825 ἐν Ἀγγλίᾳ. Ὁ Ναπολέων, ἄλλο σαρκοβόρον ὄρνεον τὰ ἀσθενῆ φυγαδεῦον πτηνὰ, καὶ παντοῦ ὅπου ἐνεφανίζετο τὸν τρόμον διαχέων, ἐφυγάδευσεν τὸ νεῦρον τῆς ζωῆς μέταλλον. Ἐπῆλθε τότε περίοδος μακρὰ, καθ' ἣν ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις ἐπίεζον τὴν πρότερον τακτικὴν τοῦ ἐμπορίου πορείαν, ἡ κρίσις ἐπεξετάθῃ μεταξὺ ὅλων βαθμηδὸν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, τὸ δὲ ἀργύριον ἀπесύρθη ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς κυκλοφορίας. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας ἀνέστειλεν ἐπὶ εἴκοσι πέντε ὅλα ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1797 μέχρι τοῦ 1821, τὴν πληρωμὴν τοῦ χαρτονομίσματος αὐτῆς καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἔθνη κατέφευγον εἰς μέτρα περίπου παρόμοια. Διήνοιξε κατόπιν ὁ οὐρανός, τὸ μέταλλον ἤρχισε, κοχλίου δίκην, νὰ ἐξέρχεται τῆς κρύπτῃς του, καὶ ὁ ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη ἄργός σχεδὸν κόσμος, σφριγῶν καὶ πειναλέος κατήλθεν εἰς τῶν κερδοσκοπικῶν ἐργασιῶν τὸ εὐρὺ στάδιον. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως τοσαύτη κατέλαβε κατὰ τὸ 1825 τὸ ἔθνος λύσσα πρὸς συνεταρισμοῦ ἔργα, ὥστε πᾶν τοιοῦτου σχέδιον προσφερόμενον τῷ κοινῷ προθύμως καὶ ἀνεξετάστως ἐκαλύπτετο ὑπογραφῶν. Ὅ,τι ὁ νοῦς ἐδύνάτο νὰ συλλάβῃ συνελήφθη, ὅ,τι ἡ χεὶρ νὰ ἐξορύξῃ, ἐπεδιώχθη. Ἐπὶ πέντε μῆνας ὀλοκλήρους ἡ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας, ἀπὸ πρωίας ἕως ἐσπέρας, ἐπολιορκεῖτο ὑπὸ τῶν αἰτούντων, πρὸς ἀλλαγὴν χαρτονομισμάτων, χρυσόν.

Ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν λιμένων, ὡς ἐκ ρείθρων πολλῶν ταυτοχρόνως, ὁ χρυσὸς ἔφευγε πρὸς τὰ τέσσαρα τοῦ κόσμου μέρη, ἐννοεῖται πρὸς κερδοσκοπικῶν ἰδεῶν ἐκτέλεσιν. Διήλθεν ἡ Τράπεζα φοβερὰν τότε κρίσιν ὡς ἄλλος ὅμως ἐν Οὐατερλώ Οὐέλλιγκτων, ὀρκισθεὶς νὰ θυσιάσῃ καὶ τὸν τελευταῖον αὐτοῦ στρατιώτην ἀλλὰ νὰ μὴν ὑποχωρήσῃ, ἐξήντηλσε καὶ τὸν τελευταῖον αὐτῆς ὁβολὸν πρὶν ἢ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι τῆς πολιορκίας τοῦ κοινοῦ καὶ ἐξήλθε νικηφόρος. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς μέθης ἐκείνης ἦτις κατέλαβεν ἅπαντας, οὐδὲν ἐφαίνετο ἀδύνατον. Προέβησαν μάλιστα μέχρι τοῦ γελοίου καὶ τερατώδους, χιμαίρας ἀληθεῖς ἐπιδιώξαντες. Ἐνθυμοῦνται ἀκόμη οἱ Ἀγγλοὶ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, Ἰδεῶν Πομφολύγων ἔτος (Bubble's year) ἐπικληθὲν, διότι πράγματι πολλὰ τῶν ἐπιδιωκομένων ἔργων ἦσαν πομφόλυγες καθαροί. Οὕτω, μεταξὺ ἄλλων, συνέστη καὶ ἑταιρία ἥτις, ξηραίνουσα ἓνα τῶν διακλαδισμῶν τῆς Ἐρυθρᾶς Θαλάσσης, νὰ ἐκθάψῃ τοὺς ἐν αὐτῇ θησαυροὺς τῶν Αἰγυπτίων, ὅτε, διώκοντες τοὺς Ἰσραηλίτας, κατεποντίσθησαν ἐν αὐτῇ. (*)

Ἐὰν, ἀγαθῇ ἰσως τύχῃ, —διότι βραδύτερον ὁ κύκλος τοῦ κακοῦ ἤθελεν εἶναι μᾶλλον εὐρυνθῇ, —αὕτη ἡ πρόσφατος τῶν πραγμάτων ἐναντία τροπὴ δὲν ἀνεχαίτιζε τὴν ὁρμὴν τῶν ἐν Ἑλλάδι κερδοσκόπων, τὸ ἔτος 1873 ἤθελε καταλήξῃ μικροσκοπικῶς διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅπως τὸ 1825 κατέληξε διὰ τὴν Ἀγγλίαν. Ὅ,τι ἀπητεῖτο ὅπως ὠθήσῃ πρὸς λύσιν καταστρεπτικὴν τὰ πράγματα, τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἔλλειπε. Σειρὰ ὠφελειῶν ἐκτάκτων διὰ τὸν τόπον, ἐντεῦθεν δὲ πεποίθησις ἀκράδαντος περὶ ὁμοίου ἀποτελέσματος πρὸς πᾶν νέον σχέδιον ἀνατέλλον εἰς τὸν ὀρίζοντα, καὶ τυφλὴ πρὸς οἷονδήποτε ἔργον ἐμπιστοσύνη. Ὅλοι διέβλεπον οὐρανὸν πανταχόθεν γελόντα, οὐδ' ὑπελόγιζον ἰσως ὅτι ἡ διαρκὴς αὕτη ὑψωσις θὰ ἔχῃ τάχιον ἢ βράδιον ὅπωςδήποτε καὶ τὸ τέρμα της. Ὑπάρχει, —ἐν μεταξὺ πλείστων ἄλλων παρὰδειγμα, —ἐν Πειραιεὶ ἔμπορος κάτοχος δύο μετοχῶν τοῦ Περικλέους, ἀντὶ δρ. 5750 καὶ τὰς δύο, ἀγοράσας αὐτάς. Αὗται ὑποδιηρέθησαν κατόπιν ἐκάστη εἰς δέκα μικράς, μέχρι 4,500]600 τιμηθείσας ἐν ὥρᾳ τῆς μεγάλης ὑψώσεως. Ἐνώπιον τοῦ γράφοντος ταῦτα προσέφερον τῷ ῥηθέντι κατόχῳ 92,000 δρ. διὰ τὰς δύο ὁμοῦ. 92,000 δι' ὅ,τι ἐπλήρωσε 5750. Ἠρνήθη, ἐνδομύχως πεπεισμένος περὶ προσεχοῦς μείζονος ὑψώσεως. Νῦν ὅτε καὶ αὗται, ὑπὸ τοῦ γενικοῦ παρασυρθεῖσαι ρεύματος, κατήλθον μέχρις ἐλάσσονος παρὰ τὸ ἡμισυ τῆς τότε ὑπερτιμήσεως καὶ μήτε 40,000 εὐρίσκει ἀντὶ τῶν προσφερθεῖσων 92,000, καταρᾶται, ἐννοεῖται, τὸν Κ. Πλατὺν, διευθυντὴν τοῦ Περικλέους, διότι στρεβλῶς διευθύνων, προεκάλεσε τὸν ἐκπαισμόν· καταρᾶται τοὺς διευθυντὰς τοῦ Λαυρίου, τὸν Κ. Σκαλτσούνην, τὸν Κ. Τσυγγρόν, διότι τοῦ Λαυρίου ὁ ἐκπαισμός ἐδείνωσε καὶ τοῦ Περικλέους τὴν θέσιν· καταρᾶται τὴν Κ]πολιν, τὸ Λονδῖνον, τὰς Ἀθήνας, τὸν κόσμον ὅλον τέλος πάντων ἐν μέσῳ δὲ τῆς γενικῆς ταύτης κατάρας ἀμφιβάλλω ἂν ἐνθυμῆται, ἔστω καὶ τελευταῖον πάντων, νὰ καταρασθῇ καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἑαυτόν.

(*) Ἰδ.: Revue des Deux Mondes, 15 Φεβρ. 1863. Σελ. 790.

Τοιοῦτος χρυσοῦς αἰὼν δὲν ἐδύνατο βεβαίως νὰ παραταθῇ πολὺ, ἄνευ σπουδαίας ἀντιδράσεως. Ἡ δ' ἀντίδρασις αὕτη, εὐχεροῦς καὶ εὐδαίμονος περιόδου φυσικὴ συνέπεια, δὲν ἦτο καθόλου ἐκπληξίς διὰ τινὰς τῶν εἰς τὰ ἔργα ταῦτα ἀναμιχθέντων. Τὴν ἐπερίμενον, καὶ μάλιστα προσεχῆ. (*) Ὅ,τι ὁμῶς ἐδείνωσε τὴν θέσιν καὶ ἐπετάχυνε τὸν ἐκπесμόν, εἶναι ὅτι τῶν σπουδαιότερων ἐκ τῶν ἔργων τούτων διττὴ ψυχὴ ἦτον ἡ Κωνσταντινούπολις. Διττὴ ψυχὴ. Διότι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνεχώρησε τῆς συστάσεως αὐτῶν ἡ πρώτη ιδέα καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσης ἐδίδετο τῆς ὑψώσεως ἡ τοῦ ἐκπесμοῦ τὸ σημεῖον, ἀναλόγως τῶν πρὸς ἀγορὰν πολλῶν ἡ καθόλου διαταγῶν. Αἱ Ἀθῆναι εἶχον καταστῆ ἀπλοῦν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρακτορεῖον. Ὅλοι σχεδὸν οἱ τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων τούτων διευθύνοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχον τὴν ἐδραν αὐτῶν, ὁ δὲ θεμέλιος λίθος τοῦ ἐν Ἀθήναις νεοδμήτου οἰκοδομήματος, ἐκ τοῦ εἰς πάντας τοὺς ἀνέμους ἐκτεθειμένου διηνεκοῦς ἐκείνου Σφαγείου, ὅπερ καλεῖται Χαβιαρόχανον, εἶχε ληφθῇ. Ἐπομένως πᾶν ὅ,τι ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέβαινε, εἰς Ἀθήνας ἐμελλε ν' ἀντανакλάσῃ, δυστυχῶς δὲ ὁ προϊστάμενος παρ' οὗ τοῦ λοιποῦ οἰκονομολογικῶς ἐξηρτᾶτο τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, ἦτο ῥιψοκίνδυνος ὀλίγον καὶ ἰδιότροπος. Ὅσοι ἐκ πείρας ἐγνώρισαν ποία ἡ βάσις καὶ τὸ σύστημα τῶν τοιούτων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐργασιῶν, ἔκτοτε διείδον ὅτι κακὸν αὐθέντην ἔθετεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ Ἑλ. ἔθνος. Ἐν ἐσπέρας τοῦ τελευταίου Ἰουνίου συνεζητεῖτο παρὰ τινι πρώτῃν πρέσβει τῆς Ἀ. . . ἐν Ἀθήναις ὅ,τι ἦν τότε ἡ κοινὴ συζητήσεων τροφή. Ὅλοι μὲ ῥόδινα διέβλεπον χρώματα τὸ ἐνεστῶς καὶ μέλλον πάντων τῶν ἔργων τούτων. Τίς, πρὸς τὸν ἀστερόειν ἐκείνον ἀτενίζων οὐρανόν, ἐδύνατο νὰ διίδῃ θυέλλας, προσεχεῖς τοῦλάχιστον; Εὐρέθη εἰς μολαταῦτα. Πολιὸς γέρων, ζυμωθείς μὲ οἰκονομολογίας καὶ πολιτικῆς διττὴν ζύμην, μόνος αὐτός, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς πεποιθήσεως, σείων τὴν κεφαλὴν, ὑπεδείκνυε μελανόν τι νέφος πρὸς ἐκείνον τὸν ὀρίζοντα ἀνατέλλον καὶ συνίστα προσοχὴν.

Ἦν δὲ τότε ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν καταστάσει ὁμαλῇ σχετικῶς. Ἡ χρηματικὴ μολοντοῦτο δυσφορία, τὸ ὑποδεικνυόμενον μέλαν τοῦτο νέφος, προέβαλεν ἤδη τὴν ἀπαίσιον αὐτῆς κεφαλὴν. Ὁ τόκος εἶχεν ὑψωθῇ εἰς 15—16 0/0, ὁ δὲ Οἰκονομολόγος τοῦ Λονδίνου, τὸ ἄριστον παντός Βρεττανοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα ζητήματα πηδάλιον, Κάλχας παραδόξως ἀπαισιόδοξος τὰ χεῖριστα διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ὄθωμ. Κράτους προλέγων, συνίστα ἀποχὴν ἐντελῇ ἐπὶ τῶν ἀγγελομένων προσεχῶν δανείων. «Ἐνόσω, ἔγραφεν, ἡ πομπωδὴς ἀναγγελθεῖσα Μεταρρύθμισις μένει λέξις νε-
» κρᾶ, ἃς λάβῃ ὑπ' ὄψιν ἡ Ὄθ. Κυβέρνησις ὅτι οὐδ' ὀβολόν ἔχομεν νὰ
» τῇ δώσωμεν. Ἄς ἀρχίσῃ νὰ πραγματοποιηται, ἃς παρέλθωσι δύο ἔτη
» νὰ ἴδωμεν ποίους θᾶ ἐπιφέρῃ καρποὺς, καὶ εἴμεθα εἰς καιρὸν ν' αὐξή-
» σωμεν τὸ ἀπέναντι τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως παθητικὸν τῆς θέσεως

(*) Ἴδε καὶ «Τὸ Λαύριον» φυλ. ΣΤ'. Ὀμήρου Σελ. 360.

Ἐφ' οἷουδήποτε ἔργου ἐντὸς κύκλου οἰκονομολογικοῦ περικλειομένου, ἡ πίστις τοῦ κοινοῦ εἶναι παλίρροια καὶ ἀμπωτις. Ἀποσύρεται μεθ' ὅσης εὐκολίας τὸ εἶχε πλημμυρήσει. Ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχε καὶ ἕτερος λόγος, ἐν σπουδῇ φυγαδεύσας τὸ θάρρος, καὶ δισταγμοὺς καὶ φόβους ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων διαχύσας· τὸ ἀρτιγενὲς ὅλων σχεδὸν τῶν διὰ συνεταιρισμοῦ ἔργων αὐτῶν. Οὐδεὶς εἶχεν ἔτι φανῆ καρπὸς, οὐδὲ εἰς ἰσολογισμὸς δημοσιευθῇ· γενικὴ βάσις ἦσαν ὑπολογισμοὶ ἀπλοὶ καὶ οὗτοι ὑπὸ τοῦ δυστυχῶς προθύμου ἐνίοτε διαστροφέως τῶν τοιούτων ἐν Ἑλλάδι τύπου διαστρεφόμενοι. Ἰδοῦ, ἂν τοιούτων ὑπάρχῃ χρεία, δύο πρόχειρα τῆς ιδέας ταύτης παραδείγματα· ὁ Ἀρχάγγελος καὶ ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα. Ὡς βράχοι ἀμφότερα ἴστανται ἐν μέσῳ τῆς ἐνεστώσης ἀνεμοζάλης, τοῦ δὲ οἰκονομολογικοῦ σάλου τὰ κύματα ὡς πομόλυγες ἀπλοὶ θλῶνται κατ' αὐτῶν. Ἄλλως μολοντοῦτο ἐφρόνουν ἐν Ἀθήναις. Ἀπέδωκαν, καθόσον ἰδίως ἀφορᾷ τὸ Λαύριον, γνώμονα τῆς ὑψώσεως ἢ τοῦ ἐκπεσμοῦ τῶν ἄλλων ἐταιριῶν, εἰς στρεβλὴν τῆς διευθύνσεως πορείαν τὴν τοσαύτην ἐπελθοῦσαν ὑποτίμησιν. Πόσα ἐπὶ τοιαύτῃ βάσει δὲν ἐγράφησαν παρὰ τοῦ ἀντιπολιτευομένου ἰδίως τύπου!

Ἀφοῦ τὰ πράγματα δὲν ἀπέβησαν ὅπως τὰ ὑπελογίζομεν, εὐχερὲς λίαν βεβαίως νὰ ὀπισθογράψωμεν εἰς ἄλλων ἀποκλειστικὴν ἀνικανότητα τῶν ὑπολογισμῶν ἡμῶν τὴν διάφυσιν. Πλὴν τῆς Μερίμνης ἐντοσοῦτώ, ἥτις καὶ αὕτη εὐκόλως ἀνῆρσεν ὅ,τι εὐκόλως εἶχε γράψῃ ἐπὶ σπατάλῃ ἐκ μέρους τῆς διευθύνσεως τοῦ Λαυρίου, πλὴν ταύτης καὶ τινων, ἀσαφῶν μολαταῦτα, περὶ Σερπιέρη καὶ Ροῦ προφορικῶς διαδοθέντων, οὐδὲν γινώσκομεν δημοσιευθὲν καὶ ἐπὶ σπουδαίων, καθαρῶν καὶ ὀριστικῶν, στηριζόμενον κατηγοριῶν. Τὸ Μέλλον ἐδημοσίευσε καὶ αὐτὸ ἐσχάτως σειρὰν ἀρθρῶν ἅτινα καὶ σπουδαῖα φαίνονται καὶ ἀληθείας τινὰς ἐπὶ τῶν καταγγελλομένων ἐλλείψεων δύνανται νὰ περιέχωσι· πλὴν καὶ αὗται καταγγέλλονται μὲ τὸν ἐμπαθῆ ἐκεῖνον τρόπον, ἀχώριστον σύντροφον τοῦ καλάμου τῶν Ἑλ. ἐφημεριδογράφων. Διὸ ἀποβαίνουσιν ὑποπτοί. Πολλὰ, ἐν περιλήψει, ἐρρέθησαν, ὅλα πλὴν μομφαὶ ἀόριστοι, σκοπὸν ἰδιοτελεῇ μᾶλλον προδίδουσαι ἢ σύστημα ἐλαττωματικὸν πράγματι καταγγέλλουσαι. Ἐὰν οἱ ἐν Ἑλλάδι ἐφημεριδογράφοι ἦσαν δικαιοτέροι, ἐὰν προπάντων εἶχον τὴν συνείδησιν ὅσων ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἔγραψαν, ἤθελον ἴσως ἐννοήσῃ ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι ἰδίως ἐβλάψαν τὸ ἀτυχὲς ζήτημα. Ὁ μὲν, δίκην Ἑλβετοῦ στρατιώτου, ὑφ' ὅλας τὰς σημαίας τασσόμενος, δημοπρατῶν τὸν κάλαμον αὐτοῦ καὶ ψέγων σήμερον ὅ,τι χθὲς εὗρισκε καλῶς ἔχον· ὁ δὲ, Ἱερεμίας στερρότυπος, μεμψιμοιρῶν καὶ κατακρίνων πᾶν ὅ,τι εἶχε τὸ ἀσύγγνωστον ἀμάρ-

Κάρυστος, ὑπερτίμησις.	100.
Λαύριον ὑποτίμησις.	16—17.
Ἀνάφη, ὑπερτίμησις.	0.
Σούνιον, " "	0.
Σάμος, " "	5.
Ἀντίπαρος, ἀξία.	350.

τημα νὰ δημιουργηθῇ ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτευομένης μερίδος· ἐὰν, τῇ ἀληθείᾳ, ἡ παραβολὴ δὲν ἐκινδύνευε νὰ θεωρηθῇ κάπως βεβιασμένη, δριμεία προπάντων, ἐδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπὶ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης τοῦ Λαυρίου ὑποθέσεως ἐστήθη ἐν Ἀθήναις μία ἀληθοῦς λαιμητόμος· δῆμιοι ἅφ' ἐνὸς οἱ, ἄνευ σκοποῦ σπουδαίου, ἰδιοτελῶς καὶ πολυτρόπως πολεμήσαντες τὴν ἐξορύττουσαν τὸ Λαύριον ἐταιρίαν, τὸ δὲ στόμα τοῦ μετ' αὐτῶν τύπου πολύστομον αὐτῆς φάσγανον. Παραπονοῦνται ὅτι ἄλλα προσεδώκων καὶ ἄλλα ἀπῆντησαν, τὸ ἔργον δὲν ἀπέβη, ὅσον ἤλπιζον, κερδαλέον. Πολὺ ταχαίως ἐλησμόνησαν ὅ,τι οἱ ἴδιοι χθὲς συνίστων τῇ Ἑλ. Κυβερνήσει· ὅτι τὴν κατέστησαν καὶ ἐθνοβλαβῶν διαπραγματεύσεων συνένοχον καὶ δι' ἐξορκισμῶν καὶ φωνασικῶν ἐπέβαλον τὴν δυσβάστακτον ἐκείνην καὶ ἰσως βραχύδιον σύμβασιν. Παραπονοῦνται ὅτι τινες τῶν ἰδρυτῶν, οἱ σπουδαιότεροι ἰσως, ἀπῆλθον ὅτε ὤφειλον νὰ μένωσιν ἐν Ἀθήναις, καὶ, τῇ ἀληθείᾳ, ἀπολύτως δὲν ἔχουσιν ἄδικον. Ἐν ὥρᾳ τρικυμίας ἰδίως ὁ διευθύνων πᾶν σκάρος ὀφείλει νὰ μὴν ἐγκαταλείπῃ τὴν θέσιν του. Ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο, μὴ αὐτοὶ δὲν συνήργησαν; Ἐλησμόνησαν τὴν λεπτὴν ἐκείνην φρασολογίαν δι' ἧς καθ' ἑκάστην τοὺς περιέβαλλον; Εἰς ἐξ αὐτῶν, ἐν Λονδίνῳ ἤδη διευθύνων τὸν παρ' αὐτοῦ συστηθέντα Ἀρχάγγελον, κατήντησεν, ἐπανερχόμενος οἴκαδε τὴν νύκτα, νὰ εὕρισκῃ τακτικῶς διὰ λιθέλλων ἐστρωμένον τὸ δωμάτιόν του. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι οἱ διὰ τῶν παραθύρων φροντίζοντες νὰ τῷ προπαρασκευάζωσι τὸν εὐώδη καὶ μαλθακὸν τάπητα, ἦσαν τῶν τὴν ἐταιρίαν ἀντιπολιτευομένων φύλλων διανομεῖς, εἰς ἀνωτέρας ὑπεύκοντες διαταγὰς. Μὴ τὴν ἀγίαν ἀλήθειαν, ὅσω φιλόσοφος καὶ ἂν ἀποφασίσῃ τις νὰ δευχθῇ περὶ τὰ τοιαῦτα, αἰσθάνεται κλονιζομένης ἐπὶ τέλους τὰς φιλοσοφικὰς αὐτοῦ ἀρχάς.

Ὅπως ἐντοσούτῳ ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν κυρίαν τῶν παραπόνων βᾶσιν,— διατί τέλος πάντων τοσοῦτον παραπονοῦνται; Εὕρισκουσιν εὐτελὲς τὸ μέρισμα τῶν κατ' ἐλάχιστον ὄρον 12 0]0, ὅπερ ἐπισήμως τοῦ Λαυρίου ἡ διεύθυνσις προεκήρυξε διὰ τὸν προσεχῆ τῆς 31 Δεκεμβρίου ἰσολογισμόν. Εὐτελὲς, πρὸς ποῖον παραβαλλόμενον; Ἐὰν, ἀποφασίσαντες νὰ μετᾶσχῃ τοῦ ἔργου, ἐβασίσθησαν ἐπὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ὑπὸ τὸν Κ. Σερπιέρη προλαβούσης ἐταιρίας, οὐδεμία σχεδὸν μετὰξὺ ἐκείνου καὶ τούτου διαφορὰ. Ἐν ἑκατομμύριον καὶ ἐπτακοσίας χιλιάδας φράγκων ὑπελόγισαν ὅτι ὤφειλετο ἐκεῖνος κατ' ἔτος, 13 περίπου τοῖς 0]0 ἐπὶ τοῦ ποσοῦ ἀνθ' οὗ παρεχωρήθῃ· μήτε δύνανται βεβαίως νὰ εἴπωσιν ὅτι ἠγνόουν τοῦτο, ὅτε ἠγόρασαν, τὸ πρῶτον, μετοχάς. Σπουδαίως: εὕρισκετε τοσοῦτον εὐτελὲς τὸ μέρισμα; Τί περισσότερον λοιπὸν δίδει ὁ Ἀρχάγγελος οὕτινος μάλιστα θάσις εἶναι πολλάκις τῶν στοιχείων ἰδιοτροπία, ἐπομένως ἐργασία ἥττον ἀσφαλής; Τί δίδει ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἰς τοὺς ἀντὶ 2960 ὀρ. πληρώνοντες σήμερον τὰς μετοχὰς αὐτῆς; 7 0]0 μόλις. Τί τέλος πάντων δίδουσιν ἄλλα τοιαῦτα ἔργα, τὰ ἐν Ἰσπανίᾳ, Σαρδηνίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ μεταλλεῖα; Τὸ πλουσιώτερον αὐτῶν, ἐν Ἰσπανίᾳ ἐξορυττώμενον, σπανίως φθάνει τὰ 15 0]0. Ἀλλ' ἐὰν οἱ εἰς ἀγορὰν μετοχῶν ἐπιβασθέντες εἶδον κατ' ὄναρ, ὅτι, μονάδας σπεύροντες, θέλουσι θερίσει ἑκα-

τομμία, ἂν ἰδίως ἤλπισαν ὅτι θέλουσι τὰ θερίσει ἐντὸς βραχυτέρου διαστήματος παρ' ὅσον καὶ ἡ γῆ ἀπαιτεῖ ὅπως ἐπιστρέψῃ ἄφθονον τὴν αὐτῇ ἐμπιστευομένην σποράν, ὑπὸ τοιούτων δ' ὀνείρων καὶ ἐλπίδων τὴν ἐπιρροὴν ἐφρόνουν ὅτι ἐν τῷ Ἀρχτικῷ ἔγκειται Πόλῳ τὸ τελικόν τῆς ὑψώσεως σημεῖον, ἑαυτοὺς προπάντων ὀφείλουν νὰ αἰτιῶνται διὰ τὸν σημερινὸν ἐφιάλτην. Ἐὰν ἀφ' ἐτέρου οἱ εἰς τὴν ἀρχικὴν τιμὴν λαβόντες μετοχὰς ἐνόμισαν ὅτι δύνανται νὰ ὠφεληθῶσι τῆς παραλόγου τῶν ἀγοραστῶν διαθέσεως καὶ, σπουδαίως ὠφελούμενοι, τὰς ἐπώλησαν, δὲν βλέπομεν ποῖον, τῇ ἀληθείᾳ, τὸ θανάσιμον αὐτῶν ἀμάρτημα. Τοιαύτη ἄλλως τε συνιθῶς τῶν ζημιούντων ἢ μεμψίμοιρος γλῶσσα. Ὄφειλον τοῦλάχιστον νὰ λάβωσιν ἐπὶ τέλους ὑπ' ὅψιν, ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη δὲν ὠργανίσθη ἐξ ὀλοκλήρου ἔτι, ὅπως ἀποδώσῃ τὰς προσδοκώμενας ὠφελείας· καὶ νὰ στενοχωρῶνται ὀλιγώτερον ἐπὶ τῇ διαψεύσει τῶν ὑπερβολικῶν ὑπολογισμῶν αὐτῶν. Τὸ Λαύριον, ἔλεγεν ἐν Ἀθήναις σπουδαῖος καὶ εἰδικὸς περὶ τὸ ἔργον ἀνὴρ, δὲν θὰ δείξῃ τί πράγματι ἀξίζει, εἰμὴ μετὰ δύο ἀκόμη ἔτη.

Ὅσον καὶ ἂν ἦναι ἐντοσοῦτῳ ἀσφαλὲς ἡ ἐργασία αὕτη, ἐννοεῖται ὅτι παρὰ τῶν διευθυνόντων αὐτὴν κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος ἐξαρτᾶται νὰ καταστήσῃσι πράγματα τὰς δικαίας τοῦ κοινοῦ προσδοκίας. Εἰς χεῖράς των σχεδὸν ἔγκειται τοῦ ἔργου τὸ μέλλον, ἃς ἐλπίσωμεν ὅτι δὲν θέλουσι λησμονήσῃ τὴν βαρύνουσαν αὐτοὺς εὐθύνην. Ἐπραξαν ἤδη ἐν ἀμάρτημα, σπουδαῖον ἴσως, καὶ τὸ ὅποιον, καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον, συνήργησεν ὅπως εὐρύνη τοῦ ἐκπεσμοῦ τὸν κύκλον. Ἐδύναντο, ὅτε τὸν Αὐγούστον ἦλθε τῆς δευτέρας δόσεως ἡ προκαταβολὴ καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ὑποχρέωσιν αὐτῶν μέτοχοι, ὑπέβαλον ἐξ ἀνάγκης τὸν αὐχένα εἰς τοῦ ἐκπεσμοῦ τὸν πέλεκυν, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς μετόχους νὰ σώσωσι καὶ τὸν ἐκπεσμόν νὰ περιορίσωσι. Καθ' ὀλοκληρίαν ἀπαθεῖς τότε, κατέφυγον ἤδη, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς κοινῆς γνώμης μολαταῦτα, εἰς τὰ παρὰ τῶν Γάλλων ἡμίμετρα (*demi-mesures*) καλούμενα, τρεῖς δεκαπενθημέρους ἐπὶ τόκῳ προθεσμίας δι' αὐτὴν παραχωρήσαντες. Διατί ὅχι, καὶ δι' ἐκείνην καὶ διὰ ταύτην, μία τρίμηνος ἢ τετράμηνος ἐπὶ τόκῳ πληρωμῆς ἀναβολή; Ποία δύναται ἐντὸς δύο μόλις ἐβδομάδων, καὶ γενικῶς καὶ μερικῶς, νὰ ἐπέλθῃ βελτίωσις; Ἐὰν εἶχον ἀπόλυτον χρημάτων ἀνάγκην, ἐδύναντο νὰ δανεισθῶσιν ὅ,τι ἐπρόκειτο νὰ συνάξωσι παρὰ τῶν μετόχων, καὶ ἐπὶ τόκῳ ἴσως μετριοτέρῳ τοῦ παρ' αὐτῶν πληρωθησομένου. Ἐν μέτρον τοιοῦτον γενικώτερον, ῥιζικώτερον ἢ θέλεν ὁμολογουμένως καὶ ῥιζικῶς εὐρύνει τὴν θέσιν. Τί εἶχον νὰ φοβηθῶσιν; Εἶχον ἀφ' ἐνός τὸ πληρωθὲν ἤδη τρίτον ἐκάστης μετοχῆς, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸν ἐν ταῖς μεταλλουργείαις πλοῦτον, αὐξάνοντα, ἐφ' ὅσον ἐπροχώρει ἡ ἐξόρυξις. Τὸ Μέλλον, ὅπερ δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῇ φενακίζον τὴν θέσιν, ἀπέδειξε δι' ἀκριβῶν ἀριθμητικῶν ὑπολογισμῶν, ὅτι, ἀφαιρέσει ἐξόδων καὶ τοῦ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν πληρωθησομένου μερίσματος, μένει ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε ἑκατομμυρίων δραχμῶν καθαρὸν διὰ τοὺς μετόχους προϊόν 1550—δρ. τὴν μετοχὴν δι' ὀλοκληρὸν τὸ ἐξηκονταετὲς διάστημα, ἐντὸς

τοῦ ὁποίου, συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν, θὰ γείνη ἡ ἐξόρυξις. Αὐξανόμενων διὰ νέων κλιθάνων τῶν μέσων τῆς ἐξορύξεως, τὸ διάστημα τοῦτο θὰ σμικρυνθῇ, τὸ δὲ μέρος ἀναλόγως θ' αὐξήσῃ κατ' ἔτος. Ὅπισθεν δὲ τοῦ γνωστοῦ τούτου ἀξιολόγου πλούτου, μένει ὁ ἄγνωστος, ἄπειρος ἴσως.

Μίαν ἄλλην ἡμέραν, οὐχὶ ἴσως τοσοῦτον μεμακρυσμένην ἡμῶν, ὅταν ἰδίως αἱ νῦν ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς γῆς κεκρυμμένα καὶ διὰ τοὺς πλείστους ἀμφίβολοι ἀλήθειαι ἴδωσι τὸ φῶς, θέλει ἐκτιμηθῇ καλῆτερον ἢ ἐργασία αὕτη. Σήμερον ἡ ἀτμοσφαῖρα εἶναι καθ' ὑπερβολὴν τεθολωμένη καὶ διὰ τοῦ ἀκριβεστέρου ἀριθμητικοῦ τηλεσκοπίου δύσκολον νὰ διίδῃ τις τὴν ἀληθῆ καὶ τοῦ Λαυρίου καὶ ἄλλων ἴσως ὁμοίων ἐταιριῶν θέσιν. Οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δικαιολογεῖν τὴν ἐνεστῶσαν ὑποτίμησιν, ἀλλ' ἐν ᾧ κρίσεως ὁ ἐκπεσμός δὲν συζητεῖται· παραδέχεται ἀσυζητητί. Ὅτε ἐν Ἀγγλίᾳ ἐνέσκηψεν ἡ φοβερὰ ἐκείνη τῶν 1854 κρίσις, ἀπὸ 20 λιρῶν αἱ τιμαὶ τινων διὰ συνεταρισμοῦ ὁμοίων περίπου ἔργων κατήλθον εἰς 4 καὶ 5 σελήνια διὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν. Ὅτι ἐν ὁμαλοῖς καιροῖς διευθύνει ἡ λογικὴ καὶ τὸ θάρρος, διευθύνει ἐν στιγμαῖς τοιαύταις ἡ σύγχυσις καὶ ταραχὴ. Καὶ αὐτοὶ οἱ διευθύνοντες μίαν ἐργασίαν, ἀγνοοῦσιν ἐνίοτε ἐν ᾧ τοιαύτη τὴν ἀληθῆ αὐτῆς θέσιν.—Ὅτε τῷ 1769 ἐνέσκηψεν ἡ μεγαλητέρα τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἐν Ἀμβούργῳ οἰκονομικὴ κρίσις, μία τῶν μεγάλων ἐκεῖ τραπεζῶν ἀνέστειλεν ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους τὰς πληρωμὰς αὐτῆς φρονούσα, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς συγχύσεως, παθητικωτάτην τὴν θέσιν τῆς, ὅτε τυχαίως ὁ ταμίης ἀνεκάλυψε 800,000 μάρκων περίσσευμα καὶ ἡ τράπεζα ἐπανελάβε τὰς πληρωμὰς τῆς. Τοιαύτη σχεδὸν ἡ ἐνεστῶσα θέσις πολλῶν ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει τραπεζιτῶν, ἀγνοούντων ποῦ πράγματι εὐρίσκονται, ἐνόσω δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις οὕτω πυρέσσεται, ὁ σφιγμός τῶν ἐν Ἑλλάδι ἔργων δὲν θέλει ἐπανελθεῖ εἰς τὴν τακτικὴν αὐτοῦ πορείαν. Εὐτύχημα μέγα βεβαίως θὰ ᾔτον, ἐὰν ἐκ τῶν διὰ συνεταρισμοῦ συσταθέντων τοσούτων ἔργων ἔλλειπον τὰ ἡμῖς, ἔλλειπε δὲ συγχρόνως καὶ ὁ ὀχληρὸς οὗτος κύριος παρ' οὗ σήμερον ἐξαρτώμεθα. Ἦδη, ἐκόντες ἢ ἄκοντες, ὀρεῖλαμεν νὰ τὸν ὑποφέρωμεν ἕωσοῦ, παγιουμένων ὁπωσοῦν τῶν ἔργων καὶ τῶν μετοχῶν περιερχομένων εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ ἔθνους κυριότητα, καὶ ἡ θέσις τῶν ἐργασιῶν τούτων καταστῇ ἀνεξάρτητος. Πρὸς τοῦτο θέλει ἴσως παρέλθῃ καιρὸς, διότι τὰ σήμερον ἐν Ἑλλάδι μέσα εἶναι ὁμολογουμένως μεμετρημένα. Καὶ πρὸ τούτου μολταῦτα, ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει κρίσις δὲν δύναται νὰ παραταθῇ βεβαίως ἐπ' ἀορίστῳ, ἅμα δ' ἐκεῖ ἐπανελθῶσιν εἰς ὁμαλήν τὰ πράγματα θέσιν, καὶ τὸ ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς φυγαδεύσεως τοῦ χρηματικοῦ γεννηθὲν κενὸν θέλει πληρωθῇ.—Καὶ ἡ θεραπεία θέλει ἐπέλθῃ ἐκ τοῦ μέρους, ὅθεν ἦλθε τὸ κακὸν αὐτό.

Τὸ ἐλπίζω τοῦλάχιστον. Ἐν τῇ αἰωνίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου πορεία ἀλλως τε, αἱ δυσχερεῖς αὗται περίοδοι εἶναι τῶν εὐαρέστων ἄμεσοι πάντοτε παρακόλουθοι. Ὁ γεωργὸς ἔχει τοὺς εὐεργετικοὺς δι' αὐτὸν καιροὺς, χωρὶς νὰ δύναται ν' ἀποφύγῃ τοὺς ὀλέτηρας κάποτε ἀνέμους· ὁ θαλασσοπόρος,

εὐθυμος διαπλέει τὰ πελάγη ὑπὸ εὐνοϊκῆς ὠθούμενος αὔρας, χωρὶς νὰ ᾔηται ἀπηλλαγμένος τῆς θυέλλης καὶ τῶν ἐκ ταύτης πάλης τῶν στοιχείων καὶ τριχυμιῶν· ὁ ἄνθρωπος τέλος πάντων ἔχει τὰς εὐδαίμονας αὐτοῦ στιγμὰς, χωρὶς νὰ στερῇται τῶν ἐναντίων. Θέλει παρέλθῃ καὶ ἡ ἐνεστῶσα κακὴ περίοδος, ἥτις καθόλου περιττὴ ἴσως δὲν ἦτον, ὅπως ἀφῇσῃ ἐν σωτήριον τοῖς ἐν Ἑλλάδι μάθημα καὶ κολάση ὀλίγον τὴν πρὸς τοιαῦτα ἔργα διὰ μιᾶς ἀναπτυχθεῖσαν ἀκατάσχετον δίψαν. Δὲν ἦσαν ὅλα ὑπολογισμοὶ ἐπὶ ἄμμου ὠκοδομηθέντες, ὑπάρχει ἐν τῷ πυθμένι πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἀξία πραγματικὴ ἥτις θέλει καταφανῆ, ἅμα ὀλίγον ὁ οὐρανὸς καθάρισῃ. Ἴδου ἤδη ἀρχίζει νὰ διανοίγῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς Δύσεως ὁ οἰκονομολογικὸς ὀρίζων, ἡ δ' αἰθρία αὕτη ἴσως βραδύνει ὀλίγον, πλὴν ὅπωςδήποτε θέλει βαθμηδὸν φθάσει καὶ μέχρι Κ]πόλεως. Τότε δὲ θέλουσι πάλιν ἀνατεῖλει καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα φαιδραὶ εὐδίας ἡμέραι.

W.

ΕΙΣ ΚΥΩΝ — ΑΝΘΡΩΠΟΣ.

Ὁ Κ. Ρουλὲν (Roulin) παρουσίασα τὴν 3 τρέχοντος Νοεμβρίου εἰς τὴν Γαλ. Ἀκαδημίαν ἀξιον λόγου ὑπόμνημα, πραγματευόμενον περὶ τερατώδους φαινομένου, ὅπερ διὰ διττῆς παραδειγμάτων ἐκθέσεως ἐφελκύει τὴν στιγμήν ταύτην ἐν Παρισίοις τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου τὴν προσοχήν. Πρόκειται ἀληθῶς περὶ ἀντικειμένου σπουδῆς, νέου καθ' ὁλοκληρίαν. Φρονοῦμεν δ' ὅτι εὐχαρίστως θέλει ὁ ἀναγνώστης διέλθῃ τὰς ἀκολουθοῦσας σημειώσεις, τὰς ὁποίας ὁ ἀνταποκριτὴς ἡμῶν, ἐκ τοῦ πλησίον ἐξετάσας τὴν ὑπόθεσιν, ἐπιστέλλει ἡμῖν ματὰ τῶν τὰ δύο πρόσωπα ἀποβλεπουσῶν εἰκόπων. Ἐσπούδασεν ἐπιμελῶς ἀμφοτέρους, ἅμα ἐφθασαν ἐν Παρισίοις, ἰδοὺ δὲ τί περὶ αὐτῶν γράφει.

Ἐπεσκέφθην τὸν Ἀνδριανὸν Ἰερτιζέφ (Andrian Jertichjew), τριχωτὸν φαινόμενον ὅπερ ὑπὸ τὸ ὄνομα, Ὁ Κύων — Ἄνθρωπος, διεγείρει τὴν κοινήν ἤδη περιέργειαν. Ἄνευ κόμης, γενείων ἢ μύστακος, ὁλόκληρον τὸ πρόσωπον μετὰ τοῦ κρανίου καὶ τοῦ κάτω μέρους τοῦ λαιμοῦ τοῦ παραδόξου τούτου ὄντος χάνεται ὑπὸ ἀνώμαλον ἀφθονίαν ἰούλων τριχῶν